

Хімач К.Ю., студентка групи МЕ-2

Науковий керівник – **Ксендзук В.В.**, к.е.н.

Житомирський державний технологічний університет

ЗОВНІШНЯ ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ, СОЦІАЛЬНУ, ДЕМОГРАФІЧНУ ТА КУЛЬТУРНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

У сучасному світі реалізація права кожної людини змінювати країну проживання закріплена декларацією прав людини. Мотивацією покинути рідну країну можуть бути різні причини: бажання кращого життя, поліпшення умов проживання, пошук вищої заробітної плати, бажання отримати кращу, якісну освіту, зміна сімейного стану, потреба реалізувати свої професійні здібності тощо. В умовах воєнних дій на сході України істотно зросли міграційні потоки населення як всередині країни, так і за кордон. Також на міграційні тенденції вплинули процеси європейської інтеграції та, зокрема, отримання Україною безвізового режиму. Понад 60 % мігрантів, які виїжджають з України – люди працездатного віку, що свідчить про переважання трудової міграції, трохи менша частка мігрантів виїжджає за кордон на навчання.

Серед причин такої міграції слід відмітити основні економічні чинники: низький рівень заробітної плати, низький рівень розвитку національної економіки, високий рівень безробіття, якість життя, умови праці. Внаслідок відсутності роботи або отримання низької заробітної плати частка населення України перебуває за межею бідності, також через економічну та політичну нестабільність люди не впевнені в своєму майбутньому, що і провокує бажання виїхати з країни. Також на міграцію впливають ряд соціальних чинників: низький рівень медицини, доступ до медицини, доступ до освіти, можливість реалізуватися професійно. Великий вплив має і конфлікт на Сході України. Крім того, за останні роки зросла кількість громадян, які навчаються за межами України. Близько 4,2% мігрантів виїжджають з метою возз'єднання сім'ї. Міграція населення впливає на суспільне життя і відіграє важливу роль у розвитку соціально-економічних відносин в країні, тому дослідження процесів міжнародної трудової міграції та її впливу на вже існуючі соціальні, економічні та демографічні проблеми є актуальною.

Метою дослідження є обґрунтування основних показників зовнішньої трудової міграції, що дозволить визначити вплив міграції робочої сили на економічно-соціальний розвиток України, а також обґрунтувати має це позитивний чи негативний вплив на економіку держави та соціальне життя населення.

У процесі лібералізації візових формальностей між Україною та ЄС та під впливом вище перерахованих чинників, зовнішня міграція України, зокрема трудова, продовжує зростати. За даними дослідження Міжнародної організації з міграції [7] за 2014-2015 рр. за

кордон виїхало близько 700 тис. громадян, загалом офіційно працевлаштовано за кордоном близько 4,5 млн. трудових мігрантів з України. Переважна більшість людей, які виїжджають з країни – трудові мігранти, а саме близько 4,5 млн осіб, близько 200 тис. осіб навчаються за кордоном [7]. Згідно з даними опитувань МОМ [1] серед основних країн призначення трудових мігрантів перше місце займає Російська Федерація, слідом за нею Польща, Чеська Республіка, Італія та Білорусь. 11% українських мігрантів, які мігрували на короткостроковий період, зайняті за кордоном у сфері сільського господарства, 37% - будівництво, 7% зайняті на виробництві, 5% у сфері туризму та готельно-ресторанного бізнесу, близько 8% надають побутові послуги [1].

Трудова міграція так чи інакше впливає на всі сфери життя населення України. Міграція має як позитивні, так і негативні наслідки, зокрема в науковій літературі розглядають: економічні, демографічні, культурні та соціально-психологічні. Одним з важливих економічних наслідків міжнародної трудової міграції є отримання грошових надходжень від мігрантів членами родин, які залишилися в країні. За даними Національного банку [2] Україна отримує понад 5 млрд. дол. США щорічно, грошові надходження постійно зростають, тобто збільшуються валютні надходження у країну, що позитивно впливає на її економіку. За рахунок коштів, привезених з-за кордону збільшуються можливості приватних інвестицій та розвитку малого бізнесу в Україні. Більша частина цих коштів спрямовується на споживання, але після задоволення основних потреб родини, частина переказів спрямовується на заощадження та інвестування в перспективі, тобто забезпечення майбутніх доходів, хоча це і на порядок менша сума, ніж та, яка витрачається на споживання. За даними опитування МОМ 36% коштів спрямовується на споживчі витрати, 25% -заощадження, 17% - інвестування в житло, 9% – купівля товарів тривалого зберігання, 7-8% - інвестування в бізнес. Причина досить низьких показників коштів які заощаджуються та інвестуються в недостатніх для серйозних інвестицій сумах заробітку та несприятливий інвестиційний клімат для малого бізнесу у країні. Але спрямовані на споживання кошти, які надходять від мігрантів також позитивно впливають на економіку завдяки мультиплікативному ефекту. «В Україні мультиплікативний ефект переказів можна спостерігати на прикладі будівельної галузі. Значні житлові інвестиції мігрантів обумовили швидке зростання введення житла в експлуатацію в регіонах із значною трудовою міграцією за кордон, де відповідні показники помітно перевищували середньоукраїнський рівень. Ці капіталовкладення, вочевидь, спричиняли зростання зайнятості, що особливо важливо для сільської місцевості. До того ж, вони обумовлювали зростання попиту на будівельні матеріали, сантехніку, меблі тощо, що в сукупності позитивно впливало на економічну ситуацію» [4]. Попри це вплив переказів на економіку залишається неоднозначним. Вони сприяють зменшенню бідності, але й призводять до збільшення майнового розшарування. Такі перекази можуть продукувати і моральні проблеми, збільшують споживацькі наслідки, особливо серед молоді, знецінюється авторитет праці що в свою чергу провокує зменшення економічної активності та встановлює орієнтацію на виїзд за кордон [6].

Також позитивним наслідком є підвищення кваліфікації робочої сили, яка повертається

в країну. Але на демографічну ситуацію зовнішня міграція впливає негативно так як за кордон виїжджає молодь, що призводить до старіння робочої сили, виїжджають висококваліфіковані кадри, що призводить до так званого «відтоку мізків» та негативно впливає на науково-технічний потенціал держави. Такі втрати зазвичай не компенсуються шляхом повернення таких мігрантів на батьківщину. Перш за все тому, що повернення пов'язано з закінченням кар'єри, якщо мігранти виконують за кордоном некваліфіковану роботу, вони втрачають свою кваліфікацію. Як наслідок поглиблюється вже існуючий демографічний спад. Внаслідок тривалого перебування за кордоном мігранти забувають власні традиції, рідну мову та по поверненню на батьківщину переносить набуті традиції, звички, пов'язані з культурою іншої держави, кухню на власну родину. Серед соціальних наслідків можна виділити руйнування сімей мігрантів через довгий термін перебування подружжя на відстані, відсутність батьків в житті дітей через роботу за кордоном. Що призводить до погіршення психологічного клімату в родині [5]. Так, в охоплених масовою міграцією регіонах коефіцієнт розлучень помітно збільшився: В Івано-франківській області з 2,5 до 3; в Чернівецькій з 3 до 3,8; в Тернопільській з 2,1 до 3,1. Також в Україні до 200 тисяч неповнолітніх у яких батьки, або хтось один з батьків виїхали за кордон на роботу [3].

Вплив трудової міграції на економічну ситуацію в країні має позитивні наслідки, до яких відносимо:

- підвищення рівня життя сімей мігрантів;
- збільшення валютних надходжень в країну;
- підвищення кваліфікації робітників, що повертаються на батьківщину;
- збільшення можливостей приватного інвестування завдяки поверненню на батьківщину.

Натомість негативні наслідки трудової міграції, які впливають на економічну ситуацію в країні полягають в наступному:

- скорочення надходжень до бюджету внаслідок зменшення числа потенційних платників податків;
- зменшення можливостей власного розвитку економіки внаслідок відїзду кваліфікованих кадрів;
- знижується конкуренція на власних ринках праці.

Крім того, в ході дослідження визначено, що трудова міграція впливає на демографічну ситуацію в країні, що проявляється в: старінні трудових ресурсів, зниженні народжуваності та процесу «відтоку мізків». Як соціально-психологічні наслідки варто відмітити такий вплив, як: руйнування сімей мігрантів, виховання дітей, які внаслідок міграції на довгий час залишаються без батьків, тривала адаптація робітників до інших умов життя. Також змінюється культурне середовище, чому сприяє перенесення традицій країни-реципієнта на батьківщину.

Отже, найбільш поширеним видом міграції в Україні є трудова міграція, обсяги якої щорічно збільшуються під впливом різних чинників. Українці найчастіше виїжджають на роботу в країни Європи та Російську Федерацію. Міграція має низку наслідків для нашої держави як позитивних, так і негативних, які представлено як групи факторів впливу на

економічно-соціальну ситуацію в країні.

Список джерел:

1. Міжнародна Організація з Міграції (МОМ) Представництво в Україні «Міграція в Україні: факти і цифри». 2016. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf
2. Національний банк України, Звіт НБУ за 2017 рік. URL: <https://beta.bank.gov.ua/>
3. Національний інститут стратегічних досліджень. «Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські ії щодо їх врегулювання». URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/562/>
4. Національний інститут стратегічних досліджень. «Перекази мігрантів з-за кордону та можливі заходи щодо їх заохочення та ефективного використання. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1276/>
5. Національний інститут стратегічних досліджень. «Соціально-економічні та етнокультурні наслідки міграції для України». URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/592/>
6. Національний інститут стратегічних досліджень. «Українська трудова міграція: стан, проблеми та шляхи вирішення». URL: <http://kompravlud.rada.gov.ua/uploads/documents/32372.pdf>
7. International Organization for Migration (IOM) Mission on Ukraine «Міграція як чинник розвитку в Україні» Київ. 2016. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf
8. United Nations, Population Division Department of Economic and Social Affairs, Total international migrant stock. 2017. URL: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.shtml>